

20.2.2024

Naisasialiitto Unionin lausunto

luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Naisasialiitto Unioni vastaa oma-aloitteisesti nais erityisestä näkökulmasta Sisäministeriön lausuntopyyntöön (VN/24628/2023) luonnoksesta hallituksen esitykseksi, joka koskee ulkomaalaislainsäädännön oleskelulupasääntelyn kehittämistä (SM041:00/2023).

Lainvalmistelun laatu

Naisasialiitto huomauttaa kansalaisjärjestön näkökulmasta siitä, että näin suuren ja monipolvisen lakiesityksen läpinäkyvyys ja valmistelun laatu ovat huolestuttavan puutteellisia. Lausuntopyynnön puuttuminen Lausuntopalvelu.fi:stä heikentää olennaisesti lainvalmistelun läpinäkyvyyttä, ja lausumisajan tiukalle rajaamiselle ei ole tarjottu muita perusteita kuin saattaa "lainmuutokset mahdollisimman pikaisesti voimaan". Tämä ei vastaa oikeuskanslerin lainvalmistelua koskevaa linjausta siitä, että osallistumisoikeudet eivät saa vaarantua poliittisesti asetettujen aikataulujen vuoksi. Naisasialiitto Unioni on huolestunut siitä, että tätä käytetään syynä poiketa hyvän hallintotavan mukaisesta 6-8 viikon lausumisajasta.

Rajatun lausumisajan vuoksi Naisasialiitto Unioni ei voi lausua luonnoksesta kattavasti. Pyrimme kuitenkin nostamaan lausunnossamme muutamia keskeisimpiä sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviä ongelmia esiin esitysluonnoksesta. Niiden lisäksi haluamme huomauttaa, että kattavan, viranhaltijoiden toteuttaman, vaikutusarvioinnin toteuttaminen niin sukupuolten välistä tasa-arvoa kuin perus- ja ihmisoikeuksia koskien, sekä kattava yhteisvaikutusten arviointi on oltava edellytys valmistelun jatkamiselle.

Perhesiteen perusteella myönnetty oleskeluluvat

Esitysluonnoksessa ehdotetaan mahdollisuutta evätä perhesiteen perusteella myönnetty oleskelulupa mm. tilanteessa, jossa voidaan olettaa perhesiteen päättyneen tai tilanteessa, jossa voidaan epäillä pakkoavioliittoja.

Naisasialiitto Unioni haluaa huomauttaa, että moni perhesiteen perusteella maassa oleva voi elää väkivaltaisessa lähisuhteessa, ja näin hänen oleskelulupansa voi olla riippuvainen suhteen jatkumisesta. Esityksessä tulisi näistä syistä keskittyä turvaamaan mahdollisuus laillistaa oleskelu siinäkin tapauksessa, että oleskeluluvan perusteella myönnetty perheside päättyy.

Lähisuhdeväkivalta on erittäin sukupuolittunut väkivallan muoto, joka kohdistuu suurelta osin naisiin. Perhesiteeseen perustuvien oleskelulupasäännösten muutosten kohdalla olisi välttämätöntä huomattavasti nykyistä tarkempi ja syvällisempi vaikutusarviointi sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvistä vaikutuksista.

Työperusteisen oleskeluluvan hakemisen epääminen turvapaikanhakijoilta

Esitysluonnoksen yksi keskeisimpiä teemoja on estää työperusteisen oleskeluluvan hakeminen turvapaikanhakijoilta eli kuten esityksessä ilmaistaan, ns. kaistanvaihto.

Kyseisen kohdan esityksellä saattaa olla huomattavia sukupuolittuneita vaikutuksia niiden naisten asemaan, jotka jäävät Suomessa oikeudettomaan tilaan kansainvälisen suojelun ja oleskelulupien välille.

On fakta, että Suomessa asuu, ja että Suomeen tulee myös tulevaisuudessa ihmisiä jotka eivät tule saamaan kansainvälistä suojelua, mutta joita ei myöskään voida palauttaa lähtömaihinsa. He eivät katoa, vaan he jäävät oikeudettomaan tilaan paperittomiksi. He tai heidän lapsensa saattavat olla jo kotiutuneita Suomeen, osata kieltä ja käydä koulussa tai töissä.

Paperittomuuden tila asettaa monet naiset erityisen vaikeaan asemaan, sillä se altistaa eri hyväksikäytön ja väkivallan muodoille jo itsessään. Tulevaisuudessa paperittomuus voi myös vaarantaa heidän terveyttään nyt, kun hallituksella on tavoitteena rajata paperittomien terveydenhuoltoa mm. epäämällä paperittomien naisten pääsyn neuvolapalveluihin raskausaikana.

Esitys on itsessään kohtuuton, sillä se ei ota huomioon muuttuvia elämäntilanteita ja sitä, että oleskelun tarkoitus Suomessa voi muuttua ilman, että kyseessä olisi pyrkimys kiertää maahantulosäännöksiä. On myös yhteiskunnan etu, että tässä maassa asuvat voivat tehdä niin laillisesti ja osallistua yhteiskuntaan täysimääräisesti, eikä ajautua lain tavoittamattomiin varjoyhteiskuntaan.

Esitysluonnoksessa esitettyjen muutosten tasa-arvovaikutusten arviointi

Lausuntopyynnössä pyydetään kiinnittämään erityistä huomiota esitysluonnoksessa esitettyjen muutosten vaikutusten arviointiin.

Kohta 4.2.4.2 väittää ehdotettujen säädösten olevan pitkälti sukupuolineutraaleja. Tämä arvio on huomattavan suppea ja puutteellinen. Esitys on niin laaja ja muutokset niin mittavia, että yllä esiin tuomiemme vaikutusten lisäksi muitakin sukupuolten väliseen tasa-arvoon kohdistuvia vaikutuksia on oletettavaa löytää, mutta se on mahdotonta kansalaisyhteiskunnan voimin ja näin rajattuna lausuntoaikana.

On siksi täysin keskeistä, että esitykselle tehdään kattava sukupuolivaikutusten arviointi ennen sen viemistä eteenpäin, ja että arvioinnin tulokset otetaan myös huomioon lainvalmistelussa jotta varmistetaan, ettei esitys vahvista syrjintää sukupuolen perusteella.

Naisasialiitto kiinnittää myös huomiota perus- ja ihmisoikeuksien arvioinnin, sekä yhteisvaikutusten arvioinnin kapeuteen. Näin suuren ja monisyisen lakimuutosten vaikutukset tulisi arvioida huolella, ja varmistaa perus- ja ihmisoikeuksien suojeleminen ja vahvistaminen kaikessa lainsäädäntötyössä.

Luonnoksen ihmis- ja perusoikeusperustaisuus ja rasisminvastaisuus

Ihmisoikeuksia, kuten oikeutta hakea turva-paikkaa, oikeutta perhe-elämään tai lasten oikeuksien toteutumista keskeisesti koskevien lakimuutosten tulisi perustua tasa-arvoa sekä perus- ja ihmisoikeuksia vahvistaviin periaatteisiin.

Hallituksen antaman tiedonannon perusteella yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä hallituksen politiikan voisi odottaa purkavan rasismia Suomessa, mutta kyseinen lakiesitys valitettavasti ennemmin vahvistaa rasisia stereotypioita puhumalla latautunein termein esim. “ankkurilapsista” ja “kaistanvaihdesta”. “Ankkurilapsi” käsitteenä leimaa sotaa ja vainoa pakenevien perheiden monimutkaista ja vaikeaa tilannetta ja vähättelee inhimillistä kärsimystä kokevien perheiden vaikeita valintoja, ja kaistanvaihto käsitteenä kuuluu ensisijaisesti tieliikennetematikan piiriin, sekä leimaa oleskelun laillistamiseen ja vakiintuneeseen elämään pyrkivän toiminnan maahantulosaännösten kiertämisen yritykseksi.

Naisasialiitto Unioni toivoo, että lainsäädännössä ja sen valmistelussa pidättäydyttäisiin toimenpiteistä ja kielenkäytöstä, jolla normalisoidaan rasisia mielikuvia turvapaikanhakijoista, heidän perheistään tai perhetilanteistaan, tai oleskelulupia hakevista muiden maiden

kansalaisista tai kansalaisuudettomista henkilöistä. Suomen tulee pyrkiä olemaan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon mallimaa niin sanoissa kuin teoissa.